

Економічні науки

УДК 339.5:338.46

Носач Лариса Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент

Національний аерокосмічний університет

імені М. Є. Жуковського «ХАІ»

Носач Лариса Леонидовна

кандидат экономических наук, доцент

Национальный аэрокосмический университет

имени Н. Е. Жуковского «ХАИ»

Nosach Larysa

PhD

National Aerospace University named after Zhukovsky «KAI»

ORCID: 0000-0002-3295-4613

Моргун Вікторія Сергіївна

магістр

Національного аерокосмічного університету

імені М. Є. Жуковського «ХАІ»

Моргун Виктория Сергеевна

магистр

Национального аэрокосмического университета

имени Н. Е. Жуковского «ХАИ»

Morgun Victoria

Master of the

National Aerospace University named after Zhukovsky «KAI»

РОЗВИТОК СВІТОВОГО РИНКУ ПОСЛУГ В УМОВАХ

ТУРБУЛЕНТНОСТІ ТА ЗМІН

**РАЗВИТИЕ МИРОВОГО РЫНКА УСЛУГ В УСЛОВИЯХ
ТУРБУЛЕНТНОСТИ И ИЗМЕНЕНИЙ
DEVELOPMENT OF THE WORLD MARKET OF SERVICES IN
TURBULENCE CONDITIONS AND CHANGES**

Анотація. Проведено авторське дослідження сучасного стану та особливостей розвитку світового ринку послуг в умовах турбулентності світових процесів; визначено світових лідерів сектору послуг у глобальному вимірі і лідерів за окремими найдинамічнішими категоріям послуг зокрема; обґрунтовано частку світового експорту послуг країн за рівнем їхнього економічного розвитку; визначено слабкі місця в оцінці показників міжнародної торгівлі послугами; основою для дослідження є статистичні дані ЮНКТАД.

Ключові слова: послуги, світовий ринок, міжнародна торгівля, експорт послуг, турбулентність, способи міжнародної торгівлі.

Аннотация. Проведено авторское исследование современного состояния и особенностей развития мирового рынка услуг в условиях турбулентности мировых процессов; определены мировые лидеры сектора услуг в глобальном измерении и лидеры по отдельным наиболее динамичным категориям услуг; обоснована доля мирового экспорта услуг стран по уровню их экономического развития; определены слабые места в оценке показателей международной торговли услугами; основой для исследования являются статистические данные ЮНКТАД.

Ключевые слова: услуги, мировой рынок, международная торговля, экспорт услуг, турбулентность, способы международной торговли.

Summary. The author's research of the current state and features of the development of the world market for services in conditions of turbulence of world processes was carried; the world leaders of the service sector in the

global dimension and leaders of the most dynamic articles of service categories were identified; the share of world exports of services by countries by the level of their economic development was justified; weaknesses in the assessment of indicators of international trade in services were identified; the research is based on UNCTAD statistics.

Key words: *services, world market, international trade, export of services, turbulence, modes of international trade.*

Постановка проблеми. У міжнародних дискусіях про світову торгівлю здебільшого увагу звертають на світову торгівлю товарами, а послуги, нажаль, ігноруються. Така ситуація пояснюється переважно тим, що послуги менш відчутні, а питання торгівлі послугами часто є складнішим. Проте, зважаючи на щорічні темпи зростання міжнародної торгівлі послугами, на появу нових обслуговуючих секторів світового господарства, на зміну ролі країн, що розвиваються у транснаціональних процесах і зростаюче значення послуги для нормального функціонування транснаціональних корпорацій, турбулентність світових процесів змінює орієнтири економічного розвитку країн і вимагає більшої уваги спільноти до послуг, актуалізуючи питання доцільності розгляду послуги, як важливої складової світової торгівлі.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Результати досліджень світового ринку товарів та послуг оприлюднені у працях багатьох вітчизняних та іноземних науковців, таких як А.А. Мазаракі, Т.М. Мельника, А.В. Бохана, К.С. Брензович, О.М. Войтенко, Р.О. Заблоцької, С. Клаус, окремі аспекти сфери послуг розглядали Дж. Бастіа, А. Сміта, Ж-Б. Сея, К. Маркс, А. Маршалл та ін., тези щодо зростання ролі послуги у розвитку світової економіки обґрунтували у своїх працях такі зарубіжні учені, як Дж. Белл, З. Бжезінський, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, М. Кастельє, К. Кларк, У. Ростоу, А. Тоффлер та ін. [1].

Мета статті. Дослідження сучасного стану світового ринку послуг в умовах турбулентності та змін.

Виклад основного матеріалу. В даний час значення міжнародної торгівлі послугами швидко зростає. Це обумовлено, в першу чергу, підвищенням ролі сфери послуг в національних економіках, а також інтернаціоналізацією світового господарства. Економіки усіх країн світу з кожним роком все інтенсивніше долучаються до світової торгівлі послугами, міжнародна торгівля послугами зростає, випереджаючи темпи росту торгівлі товарами (рис. 1).

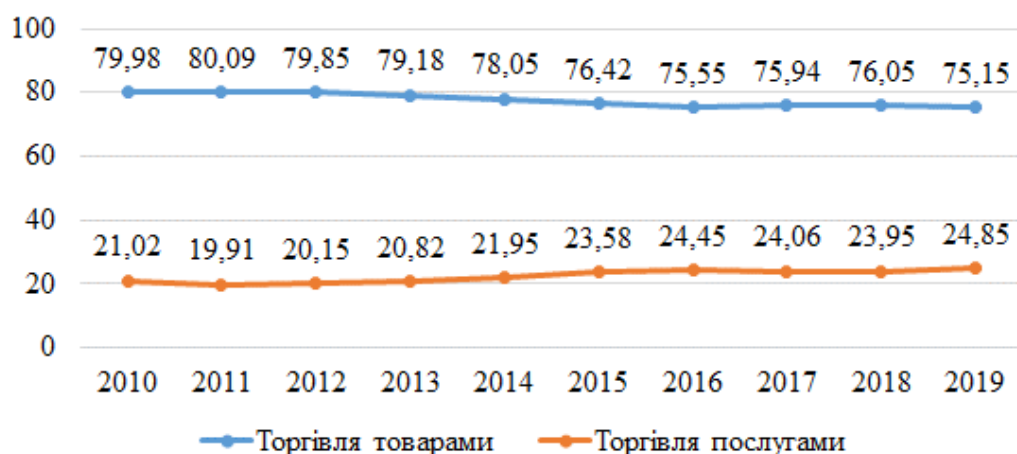

Рис. 1. Частка торгівлі товарами та послугами у загальному обсязі світової торгівлі, %

Джерело: складено на основі [2]

Не дивлячись на те, що беззаперечними лідерами сфери послуг на світовій арені уже більше десяти років залишаються високорозвинені економіки, країни, що розвиваються демонструють впевнені кроки до завоювання своїх ніш у даному сегменті, демонструючи позитивну динаміку росту. У період з 2005 по 2019 роки частка економіки країн, що розвиваються збільшилася як у світовому експорті так і у світовому імпорті послуг з 22,9 до 29,8 та з 28,2 до 36,2 відсотків відповідно, а от економіки високорозвинених країн відзначаються негативною динамікою,

у світовому експорті послуг вони втратили 7,2% за період, у світовому імпорті – 8,4% (рис. 2 і 3).

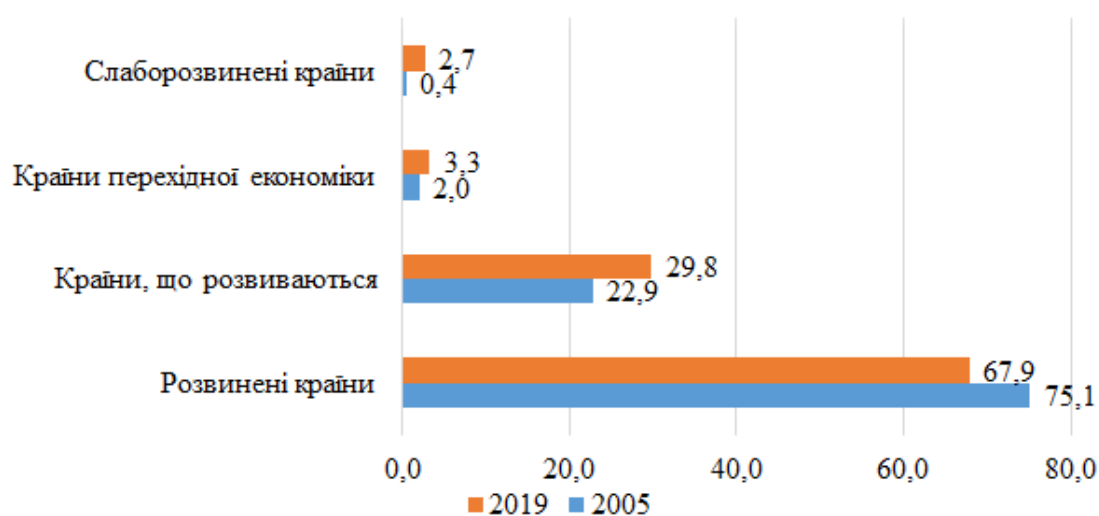

Рис. 2. Частка світового експорту послуг країн за рівнем економічного розвитку, %

Джерело: складено на основі [2]

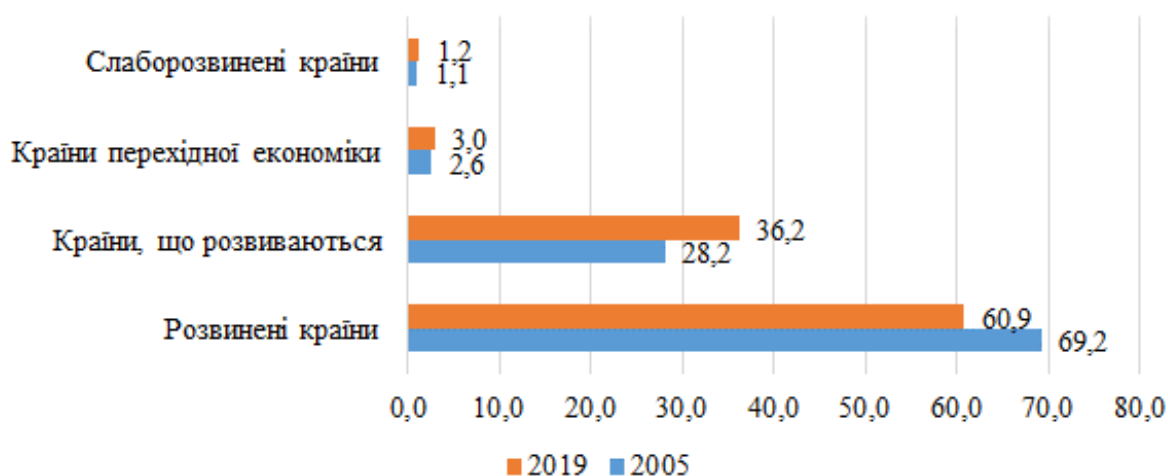

Рис. 3. Частка світового імпорту послуг країн за рівнем економічного розвитку, %

Джерело: складено на основі [2]

Така ситуація, в першу чергу, пов'язана з транснаціоналізацією і появою нових потужних ТНК в групі країн, що розвиваються, переважно мова йде про такі країни Азії, як Китай, Індія, Сінгапур, САР Гонконг та Республіку Корея. Саме ці країни вже тривалий час утримують лідерські позиції в своїй групі, їм належить частка майже 15 відсотків усього

світового ринку послуг, тобто частка більша ніж у всіх інших країнах, що розвиваються разом узятих.

Слід відзначити, що у період з 2005 по 2019 роки спостерігалось помітне річне зростання експорту послуг в найменш розвинених країнах, яке перевищило зростання значення експорту товарів цих країн і збільшило частку послуг в загальному обсязі експорту. В країнах з перехідною економікою теж відбулося незначне зростання загального обсягу експорту послуг за період з 2005 по 2019 роки, але, нажаль, це не вплинуло на збільшення їхньої частку в загальному обсязі світового експорту. В цілому означена динаміка свідчить про збереження впливу послуг на зростання експорту в країнах, що розвиваються і найменш розвинених країнах.

Незважаючи на всесвітній колапс, викликаний пандемія COVID-19, турбулентні умови економічного розвитку вивели сектор послуг у 2019 році до рекордного рівня 6,1 трлн дол. США. (не складно уявити, що ці показники могли б бути куди більшими), підтвердивши швидшу динаміку експорту послуг, порівняно з експортом товарів як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Крім того, експорт послуг має більш стійкий характер, ніж експорт товарів, оскільки його максимальне скорочення припало на періоди глобальної економічної та фінансової кризи 2009 року і зменшення обсягів світової торгівлі в 2015 році (рис. 4).

Найбільша частка в загальному обсязі експорту й імпорту послуг (майже 99% у 2019 році і 98% – у 2005 році) належить комерційним послугам, які, відповідно до статистики ЮНКТАД включають в себе усі категорії послуг, крім торгівлі державними товарами та послугами.

Послуги, які користуються найбільшим попитом на світовому ринку представлено на рис. 5.

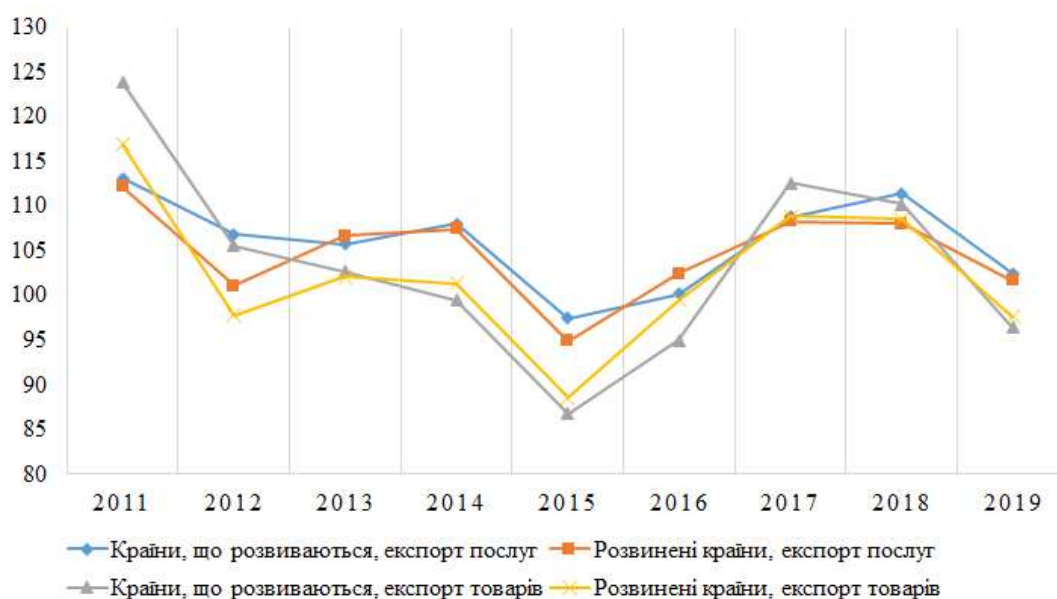

Рис. 4. Темпи росту світового експорту товарів та послуг за групами країн, %

Джерело: складено на основі [2]

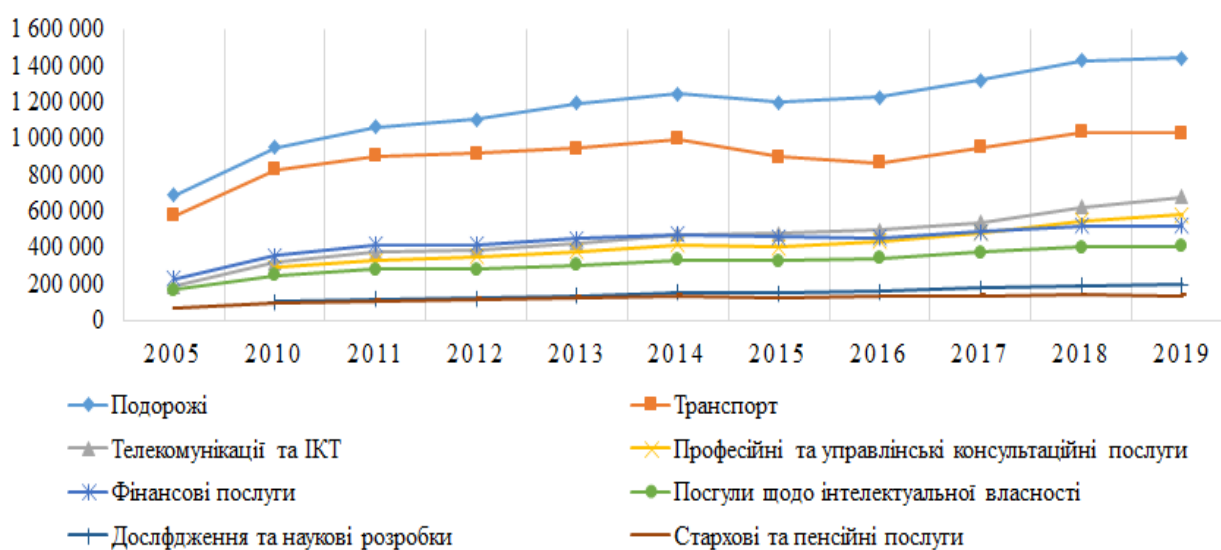

Рис. 5. Світовий експорт за окремими категоріями комерційних послуг

Джерело: складено на основі [2]

На особливу увагу заслуговує сектор телекомунікацій, інформації та комп'ютерних технологій, який щороку демонструє стабільну позитивну динаміку свого зростання (рис. 6.)

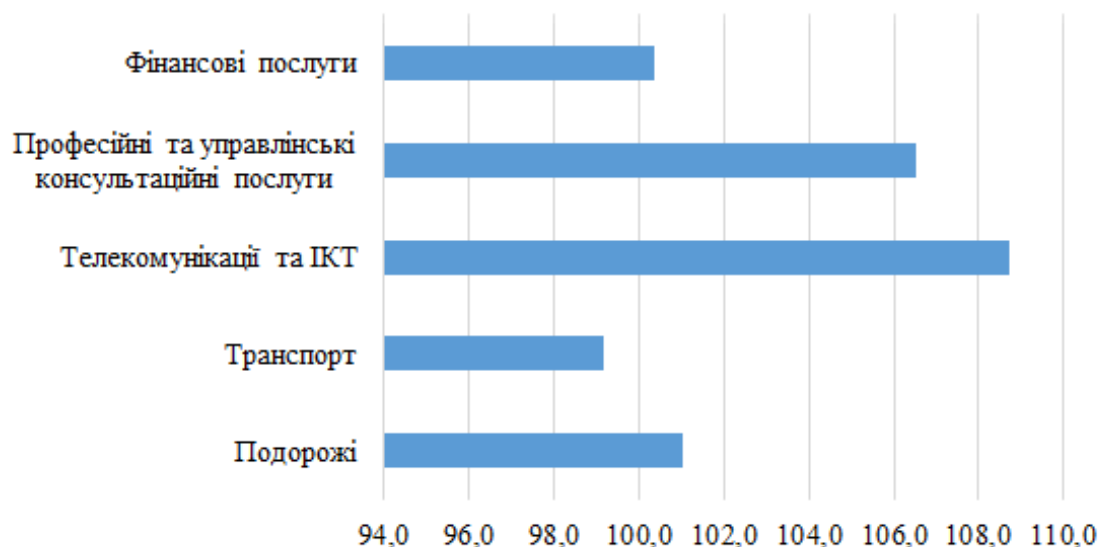

Рис. 6. Річні темпи зростання експорту послуг, 2019 р.

Джерело: складено на основі [2]

Лідерами зазначеного ринкового сегменту є високорозвинені країни з вагомою часткою в сукупному експорті послуг – 69% у 2019 році, однак така частка є нижчою на 3% ніж у 2010 році і аж на 11% ніж у 2005 році. При цьому, країнам, що розвиваються у 2019 році належало 28,9% сукупного експорту послуг і цей показник збільшився на 3% порівняно з 2010 роком і на 10% порівняно з 2005 роком. Нажаль, країнам перехідної економіки на перспективному ринку телекомунікаційних послуг та ІКТ належить всього 2%, але в цілому динаміка в періодах позитивна.

Регіональні тенденції на ринку послуг протягом останніх п'яти років демонструють тенденцію за якою експорт усіх категорій послуг, крім транспорту, зафіксував значне зростання в більшості регіонів світу. Експорт телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг щорічно збільшувався в Азії – на 9,5%, в Латинській Америці та Карибському басейні, Європі та Океанії – на 6-7%%, тоді як в Африці він застоювався.

В свою чергу, Африка, разом з Азією, демонструвала порівняно сильне зростання експорту страхових, фінансових, інтелектуальних прав та

інших ділових послуг, щорічно зростаючи на рівні 6-7%% [3]. Це заслуговує на певну увагу, враховуючи невелику частку розмірів сектору послуг в країнах Африки і їхню частку в загальній структурі світового експорту.

Зазначимо, що всесвітня пандемія COVID-19 безперечно мала свій негативний вплив на всі категорії сектору послуг, але, як не дивно, на лі таких турбулентних подій, статистикою ЮНКТАД було зафіксовано зростання експорту подорожей на всіх континентах. Слід відмітити одну лише позитивну динаміку найменш розвинених країн Азії (Афганістан, Бангладеш, Камбоджа та ін.) – у 2019 році тут було зафіксоване зростання подорожей на рівні 23% порівняно з 2018 роком.

Таким чином, сучасний розвиток світового ринку послуг в умовах турбулентності демонструє тенденцію скорочення розмежування між економічними профілями країн, що розвиваються та розвинутих країнах, і зміни торгових орієнтирів. До переліку сучасних найдинамічніших експортних портфелів країн, що розвиваються, слід віднести послуги з більш високою доданою вартістю, а саме послуги у сфері телекомунікацій, інформації та комп'ютерних технологій, фінансових та інших ділових послуг зі стабільними річними темпами зростання. Це сприяло збільшенню, у країнах, що розвиваються, залежності експорту комерційних послуг від зазначених категорій і зменшенню залежності від послуг у сфері транспорту та подорожей.

Висновки. Значення торгівлі послугами в сучасних турбулентних умовах неможливо переоцінити. І навіть результати проведеного дослідження і загальні світові тенденції не в повній мірі відображають їхню важливість в глобальному вимірі, оскільки досить складно розрахувати показники міжнародної торгівлі послугами за усіма існуючими в міжнародній торгівлі способами. Наприклад, в статистичних звітах неможливо знайти інформацію щодо додаткових трансграничних

послуг, які супроводжують експорт певних товарів, на кшталт послуг, що надаються в єдиному комплексі з товарами. Так само, складно дослідити діяльність багатьох іноземних філій транснаціональних корпорацій, що працюють у основній та обробній промисловості і здійснюють фактичну діяльність з надання послуг. Складно економічно оцінити тимчасове трансграничне переміщення людей, які є постачальниками послуг і забезпечують експорт професійних та підприємницьких послуг. Важливість міграції для сектора послуг також підкреслюється тим фактом, що близько 71% мігрантів зайняті в сфері послуг і забезпечують загальносвітовий обсяг грошових переказів.

Отже, в умовах турбулентності і динамічних змін світових процесів, послуги слід сприймати, як важливу складову світової торгівлі, що вимагає ретельного досліджувати у глобальному вимірі.

Література

1. Пугачевська К.Й. Сфера послуг в Україні: особливості розвитку та стратегічні перспективи / К.Й. Пугачевська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. С. 52-55.
2. Goods and Services (BPM6): Exports and imports of goods and services, annualt. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
3. Международная торговля и развитие. Доклад Генерального секретаря ООН. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/a74d221_ru.pdf
4. World Economic Situation And Prospects: September 2020 Briefing, No. 141 // Department of Economic and Social Affairs Economic Analysis. URL: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-september-2020-briefing-no-141/>